

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSİYALAR VAZIRLIGI

NAMANGAN MUHANDISLIK-QURILISH INSTITUTI

“Tasdiqlayman”
Namangan muhandislik-qurilish instituti rektori
Sh.T. Ergashev
2024 yil 20 oy

FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	400 000	– Biznes, boshqaruva va huquq
Ta'lim sohalari:	410 000	– Biznes va boshqaruva
Ta'lim yo'nalishi:	70410101	– Buxgalteriya hisobi

Namangan – 2024

	-bozor iqtisodiyoti faoliyatining asosiy tamoyillarini, me'yoriy ijobiy dalillar o'ritasidagi farqni, shuningdek, adolatlik samaradorlik manfaatlarni tushunish;
	-talabalarda tahlili fikrlashni rivojlanтирish, baholash, baholashga ta'sir qiluvchi omillarni tavsiflash;
	-iqtidorli ta'lim va iqtidorni rivojlanтирishda tahlili tafakkurning o'mi haqidagi fikr yuritish.
	II. Asosiy nazarriy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)
	1-mavzu: Moliyaviy hisobotning konseptual asosları
	Bu mavzvu doirasida hisob standartlarini ishlab chiqishda moliyaviy hisobot konseptual asoslarining ahamiyati va muhimligi o'rganiladi. Korxonaning moliyaviy ko'rsatkichlarini ochib beruvchi moliyaviy hisobot shakllarining asosiy maqsadini yani korxona raxbariyatiga korxonaning resurslarini baholash va moliyaviy hisobot tuzishdagi cheklanishlar haqidagi mallumotlar berish va ularni baholashda yordam berishinin o'rganiladi. Moliyaviy hisobotni tuzishda foydalilanildigan moliyaviy mallumotlarning sifat ko'rsatkichlari o'rganiladi. Moliyaviy hisobotda mulohazakorlik va mazmunning shakldan ustunligi tushuntiriladi. Raxbaryiat tomonidan aktiv va majburiyatlarini tan olish, hisobdan chiqarish va ularni baholashda qabul qilingan qarorolarni baholash va ularni tahlil qilish o'rganiladi.
	2-Mavzu: Hisob standartlariga amal qilishda buxgalterning kasbiy (professional) va ahloqiy majburiyatları
	Professional buxgalterlar axloq kodeksi. Buxgalteriya hisobi faoliyatini amalga osdirishga qo'yildigini talablar. Xolislik uchun axloqiy talablar. Kasbiy majburiyatning ziddiyatlanri. Kasbiy malakaga ega bolish bosqichlari. Professional buxgalterning majburiyatlar. Korxona hisobotlarinin tayyorlashda ahloqiy qoidalarga amal qilmashlikning oqibotlarini baholash. Mamlakat tashqarisida xizmatlar korxosini korxosha. Buxgalter va mijoz o'rtaсидagi professional munosabatharning xususiyatlari.
	3-mavzu: Moliyaviy hisobottarni tayyorlash va taqdirm etish
	Moliyaviy hisobottarning maqsadi. Moliyaviy hisobottarning to'liq to'plami. davomiyligi. Tuzilishi va mazmuni. Moliyaviy hisobotning taqdirm etish va zararlar hamda boshqa umumlashtirilgan daromadlar to'grisidagi hisobot. Kapitaldagagi o'zgarishlar to'grisidagi hisobot. Pul oqimlari to'grisidagi hisobot. Izohlar va hisob siyosatini yoritib berish.
	4-mavzu: Foyda yoki zarar va boshqa umumlashgan daromadlar to'grisidagi to'grisidagi hisobot
	Foyda yoki zarar va boshqa umumlashgan daromadlar to'grisidagi

1. Fanning mazmuni	
Ushbu fan "Moliyaviy hisobot-2" deb nomlanib, unda iqtisodiyot sektorlarida moliyaviy hisobotning o'mi va ahamiyati, moliyaviy hisobot tuzishning asosiy tamoyillari, moliyaviy hisobotning asosiy shakllari va ko'rsatkichlari, xo'jalik yurituvchi sub'yektlarning buxgalteriya balanssi tafsifi, moliyaviy natijalar to'g'risida hisobot, pul oqimlari to'g'risidagi hisobot, xususiy kapitali to'g'risidagi hisobot, debitorlik va kreditorlik qarzlar holati, moliyaviy hisobotiga ilova qilinuvchi tushuntirish xathlarining xususiyatlari qamrab olgan. "Moliyaviy hisobot" fani talabalaming ushu hisobi, iqtisodiy tahlili hamda audit fanlari hamda xo'jalik sub'yektlarida buxgalteriya hisobini tashkil etish va yuritish uchun zamin bo'lib xizmat qiladi.	
Fanning vazifasi xo'jalik yurituvchi sub'yektlari moliyaviy hisobotini tayyorlashtiga qo'yilgan talablar, asosiy shart-sharoitlari, ularning usosiy tamoyillari va qoidalarini; xo'jalik yurituvchi sub'yektlari moliyaviy hisobotidagi iqtisodiy atamalar, ularning mazmum hamda mohiyatini; xo'jalik yurituvchi sub'yektlarning mablag'lari, xususiy kapitali, moliyalashtirish manbalari, shuningdek o'z va jalg qilning nablag'larning manbalarini holati va miqdor hamda turi jihatidan o'zgarishini bildiradigan axborot-larni tayyorlashda ro'y beradigan muonmalarni hal etish malakalariga ega bo'lishini ta'minlaydi	

- Fanning asosiy vazifalari quyidagilarni o'z ichiga oladi:
- muammolarni mustaqil o'regana olish;
 - tahlil uchun odatiy to'sqlarni (ichki va tashqi), xususan ijod fikrlashni aniqlash;
 - gipotezalarni shakllantirishga qaratilgan olingan natijalar bo'yicha xulosa qilish va ularni empirik va eksperimental ma'lumotlar bilan taqqoslashni o'z ichiga olgan ilmiy metodini tushunish hamda qo'llash;

hisobotning tankibi. Foyda yoki zarar bo'llimida yoki foyda yoki zarar to'g'risidagi hisoborda taqdim etiladigan mal'lumotlar. Boshqa umumlashgan daromadlar bo'llimida aks ettiladigan mal'lumotlar. Davr foydasi yoki zarari. Davr uchun boshqa umumlashgan daromadlar. Foyda yoki zarar va boshqa umumlashgan daromadlar to'g'risidagi hisobot(lar)da yoki izohlarda aks ettiladigan mal'lumotlar.

5-mavzu: Daromad

Korxona tomonidan daromadni tan olishdan oldin javob beradigan kriteriyalarni baholash. Hairdo bilan tuzilgan shartnoma boyicha daromad bilan bog'liq besh bosqichli model. Shartnoma xaraajatlarini aktiv sifatida tan olish mezonlari. Malum bir vaqt davomida majburiyatlarni bajarishdan oliandigan daromadlarni o'chash va tan olish. Qaytarib olish sharti bilan sotish. Kafolattar. Sotuvchi va diller. Qaytarilmaydigan oldindan to'lovlari.

Odatdagi faoliyatdan olinadigan daromad. Daromadni baholash. SHartnoma bo'yicha aktivlar. Operatsiyalarni aniqlash. Tovarlarни (mahsulotlar) sotish. Hizmatlarni ko'rsatish. Foizlar. Royalti. Dividendlar. SHartnoma bo'yicha majburiyatlar. Xaridolar. Daromad. Tushum. SHartnomaalarni identifikatsiya qilish. SHartnomaalarni umumlashirish. SHartnomaalarni modifikatsiyalash. Majburiyatlarni bajarish. Xaridolar bilan shartnoma bo'yicha kelishuvlar. Aloida tovarlar va xizmatlar. Majburiyatlarni bajarilishini baholash. Operatsiyalar qiymatini baholash. SHartnomaalarni molivyalashirish. SHartnoma bo'yicha xaraajatlar.

6-mavzu: Uzoq muddatli aktivlar

Uzoq muddatli aktivlarni baholash. Uzoq muddatli aktivlarni tan olish. Uzoq muddatli aktivlarni hisobdan chiqarish Uzoq muddatli aktivlarni qayta baholash va qadrtsizlanishini hisobga olish. Uzoq muddatli aktivlarni sotish uchun mo'ljallangan aktivlar tasniiflashda qo'yildigan hisob talablati. Aktivlarni sotib olish yoki yaratishda olingan qarzlar boyicha xaraajatami kapitallashtirish muommalari. O'zida yaratilgan nomoddiy aktivlarni baholash, shuningdek ulamni sotib olishdagi xaraajatlarni tan olish va hisobda aks ettirish. "Asosiy vositalar" 16-son BHXSga muvofiq asosiy vositalarni tan olish va baholash. Boshlang'ich xaraajatlar. Keyinchalik amalga osbiriladigan xaraajatlar. Asosiy vositalarni qayta baholash modeli. Eskirish hisoblanadigan qiymat va davr. Qadrsizlanish. Hisobdan chiqarish. "Nomoddiy aktivlar" 38-son BHXS. Aniqlash. Nazorat. Kelgusi iqtisodiy naflar. Tan olish va baholash. Aloixda sotib olish. Biznes birlashuvida nomoddiy aktivlarni sotib olish. Ichki yaratilgan gudvill. Tadqiqot bosqichi. Tariba-konstrukturlik bosqichi. Xaraajatlarni tan olish. Foydali xizmat muddati. Amortizatsiya usuli va davri. Tugatish qiymati.

7-mavzu: Qishloq xo'jaligi va xom ashyo materiallari

Qishloq xo'jaligi mahsulotlari yoki biologik aktivlarni dastlabki baholash va ularning hisobi boyicha asosiy tanoyllilar. Xom ashyo materiallarni dastlabki tan

olish va ularning hisobidagi asosiy tanoyllilar. Tovar-modiy zaxiralarni baholash. Sof sotish qiymati. Haqqoniy qiymat. Tannarxni aniqliash formulasi. Biologik aktivlar.

8-mavzu: Ijara

Lizingni tan olishda lizingga olish talablariga javob berish. Lizing oluvchi va lizingga beruvchi tomonlar. Foydalananish huquqidagi aktiv va uning majburiyatini o'chash va baholash. "Ijara" 16-son MHXSning maqsadi va faoliyat doirasasi. Ijarani aniqlash. Ijara shartnomasi. Ijarachi. Ijaraga oluvchi. Ijara. Indentifikasiatsiyaланган aktiv. Ijra tan olish. Moliyavyi ijara. Operasijon ijara. Ijarani qaytarish. Ijara majburiyatlarni baholash. Dastlabki qiymatda baholash modeli. Ijara sharotida majburiyatlarni qayta baholash. Ijara shartnomalarini modefsatsiyalash. Taqdim etish.

9-mavzu: Xodimlarni rag'batantirish

Xodimlarga beriladigan qisqa va uzoq muddatli imtiyozlari va rag'battari hisobi. Beriladigan yordamlar rejalashtrilgan mehnat tatili va nafaqlarini hisobi. Ishdag'i qisqartirishlar va kelishuylardagi daromad va zararlar hisobi. "Xodimlarni rag'batantirish (daromadlari)" 19-son BHXSning maqsadi va faoliyat doirasasi. Xodimlarning daromadlari. Xodimlarning qisqa muddatli daromadlari. Bandlikdan-so'niggi nafaqlar. Xodimlarning boshqa uzoq muddatli daromadlari. Ishdan bo'shatish nafaqlari. Sof belgilangan nafaqlar bol'yicha maburiyat (aktiv). Belgilangan nafaqlar bol'yicha maburiyatning keltirilgan (diskontlangan) qiymati. Xodimlarning uzoq muddatli daromadlarini to'lash boyicha fond egalik qiladigan aktivlar. Ma'lum tabalbarga javob beradigan ishlamagan vaqt uchun to'lovlar. Foydada-qatnashish va mukofot tizimlari. Ko'p sonli ish beruvchilar tizimlari. Sug'urtalangan nafaqlar

10-mavzu: Hisobot davridan keyingi xodisalar (kutilmalar, shartli aktivlar va majburiyatlar)

Kutilmalarni baholash, tan olish, hisobdan chiqarish, shuningdek shartli aktivlar va majburiyatlarni tan olish va hisobdan chiqarish. Atrof muhiidagi ozgarishlarga qilingan kutilmalarni o'z ichiga oluvchi shartli aktivlar va majburiyatlar. Hisobot sanasidan keyin sodir bo'lgan xodisalar hisobi. "Hisobot davridan keyingi xodisalar" 10-son BHXSning maqsadi va amal qilish doirasasi. Hisobot darididan keyingi xodisalar. Hisobot davridan keyingi, tuzatishlar kiritilishini talab etadigan xodisalar. Hisobot davridan keyingi, tuzatishlar kiritilishini talab etmaydigan xodisalar. Dividendlar. Ma'lumotlarni ochib berish.

11-mavzu: Moliyavyi instrumentlar

Moliyavyi instrumentlarni taqdim etish. Moliyavyi aktiv. Moliyavyi maqburiyat. Ulusli instrument. Haqqoniy qiymat. Qayta sotiladigan instrument.

Moliyaviy instrumentlarni tan olish va baholash. Moliyaviy aktiv yoki moliyaviy majburiyating amortizatsiyalangan qiymati. Samarali foiz stavkasi. Qatiy kelishuv. Rejalashtirilgan operasiya. Amortizatsiyalangan qiymaida baholangan moliyaviy aktivlar boyicha qadrtsizanish va umidsiz qarzlar. Xejlash instrumentlari. Moliyaviy aktivlar va majburiyatlar klassifikatsiyasi. Baholash.

12-mavzu: Segmentlar bo'yicha hisobot

Hisobot qilinadigan segmentlarning yo'naliishlari va hajmini aniqlash. Oshkor etilishi kerak bo'lgan segment malumotlarining mohiyati. Segmental axborot sifatini oshirish. Hisobot qilinadigan segmentni aniqlash. Muammoli bo'limlar. Operation segment. Ishlab chiqarish bosqichlari va jarayonlari. Mqdoriy chegaralar. Umumiy xarakjatlar. Segmentlar ichidagi sotuvlar hisobi. Boshqaruv yondashuv.

13-mavzu: Guruhlashgan moliyaviy hisobot

Guruhlashgan moliyaviy hisobot tushunchasi. Guruhlashgan moliyaviy hisoboning 'oziga xos xususiyatlari. Bosh korxona. SHO"ba korxona. Guruhlashgan moliyaviy hisobotni tuzish tamoyillani. Guruhlashgan moliyaviy hisobotni elementari va ishtiroychilari. Guruhlashgan moliyaviy hisobot shakkllari. Guruhlashgan moliyaviy hisobotni qayta shakllantirish va restrukturulash. Guruh tarkibidagi o'zgarishlar. Bosqichma-bosqich birlashishga erishilgan korxonalarни birlashdirish bilan bog'liq buxgalteriya hisobi tamoyillari. Nazoratning yo'qolishi va egalik qilish foizidagi o'zgarishlarning oqibathari. Faoliyatni to'xtatilgan yoki sotib olingen yoki davr ichida tasarruf qilingan bo'lsa guruh moliyaviy hisobotfarini tayorlash. Keyinchalik sotib yuborishi asnosida egalik qilinmayotgan qaram xo'jalik jamiyatlar hisobi. Nazoratning yo'qolishi. Nazorat qilinmaydigan ulush. MHXS 5 Sotishga moljallangan uzoq muddatli aktivlar va to'xtatilgan faoliyatlar.

14-mavzu: Haqqoniq qiymatni baholash

"Haqqoniq qiymatni baholash" 13-son MHXSNing maqsadi va qo'llash doirasasi. Haqqoniq qiymatni tarifi. Aktiv va majburiyat. Operatsiya. Bozor ishtiroychilari. Narx. Nomodiyaviy aktivlarga nisbatan qo'llash. Majburiyatlarga va tadbirkorlik subektining oz ulushli instrumentlariga nishanat qo'llash. Majburiyatlarni bajarmaslik riski. Bozor risklari yoki kontragent kredit riskidagi o'zaro hisob-kitob qilish holatlariiga ega moliyaviy aktivlar va moliyaviy majburiyatlarga nisbatan qo'llash. Baholash usullari. Haqqoniq qiymatning ierarxiyasini.

15-mavzu: Xorijiy valyuta

Valyuta kursi. Xorijiy valyuta. Xorijdag'i bolimma. Haqqoniq qiymat. Funkcional valyuta. Guruh. Monetar moddalar. Xorijdag'i bolinnaga so'f investisiya. Taqdim qilish vadyutasi. Spot valyuta kursi. Kurs farqlarini tan olish. Funkcional valyutaning ozgarishi. Xorijdag'i bolimma boyicha malumotlarni bir

valyutadan boshqa valyutaga o'tkazish. Barcha kurs farqlarining soliqqa nisbatan ta'sirlari.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tassiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun kuyidagi mavzular tassiyalar etiladi:

1. Moliyaviy hisobotning konseptual asoslari
2. Hisob standartlariga amal qilishda buxgalterning kasbiy (professional) va ahloqiy majburiyatlari)
3. Moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va taqdim etish
4. Foyda yoki zarar va boshqa umumiy ashgan daromadlar to'grisidagi hisobot
5. Daromad
6. Uzoq muddatli aktivlar
7. Qishloq xo'jaligi va xom ashyo materiallari
8. Ijara
9. Xodimlarni rag'batlanirish
10. Aktiviya asoslangan tolov
11. Hisobot davridan keying xodisalar (kutilmalar, shartli aktivlar va majburiyatlari).
12. Moliyaviy instrumentlar
13. Soliqqa tortish
14. Segmentlar boyicha hisobot
15. Birgalikda faoliyat boyicha kelishuvlar
16. Yangi hisob standartlarini qo'llash
17. Guruhlashgan moliyaviy hisobot
18. Haqqoniy qiymatni baholash
19. Xorijiy valyuta
20. Pul oqimlari to'grisidagi hisobot
21. Tahlil va sharhlash
22. Tahlil va sharhlash

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurulmlari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruuga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkaziladi. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llaniladi.

IV. Fan bo'yicha kurs ishi rejalashtirilmagan	
V. Mustaqil ta'lim uchun topshiriqlar	<p>Mustaqil ta'lim uchun topshiriqlar mavzulari:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Moliyaviy hisobotlarni tayyorlashning konseptual asoslari 2. Moliyaviy hisobot tarkibi va uni tayyorlash metodikasi 3. Hisob siyosatining tahlili 4. MXXS asosida hisobot tayyorlashning normativ talablarini 5. Investorlar va kreditorlar uchun moliyaviy axbortlarni tayyorlashda koeffisientlar tahvilining roli va salmog'i 6. Moliyaviy hisobotlarni tayyorlashda soliq hisobi 7. Moliyaviy hisobotlarni tayyorlashda auditning roli 8. Aksiyadorlik jamiyalarida moliyaviy hisobotni tayyorlash texnikasi
VI. Fan o'qitishining natiyalari (shakllanadigan kompetensiyalar)	<p>Mustaqil o'zlashtirish va qarorlarni qabul qilish usullari bo'yicha ilg'or bilimlarni namoyish etadi.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Moliyaviy hisobot-2 fanining naziariysi va amaliyoti bo'yicha ilg'or bilimlarni namoyish etish, shu jumladan yangi tashkilotlarda strategik boshqaruvin hisobi, xarajatlarni boshqarish va boshqaruvin hisobi va boshqarish masalalari. -Moliyaviy hisobot-2 fanining buxgalteriya amaliyotini turli tashkiliy sharoitlarda, ayniqsa aniq amaliy tadqiqotlari orqali tushunish va tushuntirish. -Faoliyatni o'chhash modellari, boshqaruvin nazorati va uzatish markzari va bo'yicha bilimlarni namoyish etish. - Moliyaviy hisobot-2 fanining murakkab masalalarini tushuntirish va menejerlarni zamonaqiy buxgalteriya hisobida qanday qilib yaxshiroq tushunish / qo'llash mumkinligiga ishonchitish uchun taqdimot ko'nikmalarini rivojlanitish malakasiga ega bo'lishi kerak.
IV. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:	<p>4. VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • real vaziyaga asoslangan amaliy ishlarni bajarish; • esse, tezis va maqolalar yozish; • vaziyatli topshiriqlarni (keys-stadi) echish; • loylha ishi bajarish; • taqdimot tayyorlash; • turli darajadagi testlarni echish; • so'rov o'tkazish.
VIII. Kreditlarni olish uchun talablar:	<p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natiyalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ish yoki test sinowlarini topshirish.</p>
IX. Asosiy adabiyyotlar	<p>6. Asosiy adabiyyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Egamberdieva S.R. Moliyaviy va boshqaruvin hisobi. O'quv qo'llamma. -T.: Fan va texnologiya, 2019. 289 b. 2 Karimov A., Muqumov Z., Tulaev M., Kurbanbaev J., Raxmonov SH Buxgalteriya hisobining axborot tizimlari. O'quv qo'llamma. -T.: Iqtisod-moliya, 2018. -194 b. 3 Kuljonov O., Ortigov X., YUgay L., Tuxsanov X., M.Xayitboev Moliyaviy hisobi. O'quv qo'llamma. -T.: Iqtisod-moliya, 2018. -246 b. 4 Norbekov D., Misirov K., Tashmanov / Moliyaviy va boshqaruvin hisobi. O'quv qo'llamma. -T.: Iqtisod-moliya, 2018. -194 b.
X. Qo'shimcha adabiyyotlar	<p>Qo'shimcha adabiyyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi-T:O'zbekiston,2023. 2 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoeyning Oliy Majlisiga nurojaathnomasidan kelib chiqqan holda fanning vazifalari. 2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasining ustuvor yo'naliishlardan kelib chiqqib korxona iqlisodiyoti va innovatsiyalarni boshqarish masalalarini o'rganish. 3 Mirziyoev SH.M. Buyruk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. - 488 b. 4 Jumanazarov S., Muxammedova D. Buxgalteriya hisobi nazariysi Masalalar to'plami. -T.: TMI, 2018. 5 Xolminzaev Ulug'bek Abdulazizovich. Moliyaviy aktivlar hisobini yuritishda xalqaro standartlar qoidalarini qo'llash masalalari. Ilmiy monografiya. Toshkent – 2023.

	Axborot manbalari
	1.www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi xukumat portalı.
	2.www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatları ma'lumotlari milliy bazasi.
	3.www.tradingeconomics.com – Iqtisodiy ko'rsatkichlar sayti
7.	Namangan muhandislik – qurilish instituti tomonidan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan.
8.	Fan/modul¹ uchun ma'sullar: U.Xolmirzayev– NamMQI “Buxgalleriya hisobi va audit” kafedrasi dotsenti, i.f.f.d. PhD
9.	Taqribchilar: U.Tursunov – NamMTI “Buxgalleriya hisobi va audit” kafedrasi mudiri dotsenti, i.f.n. I. Sirojiddinov – NamMQI “Buxgalleriya hisobi va audit” kafedrasi professori, i.f.n.